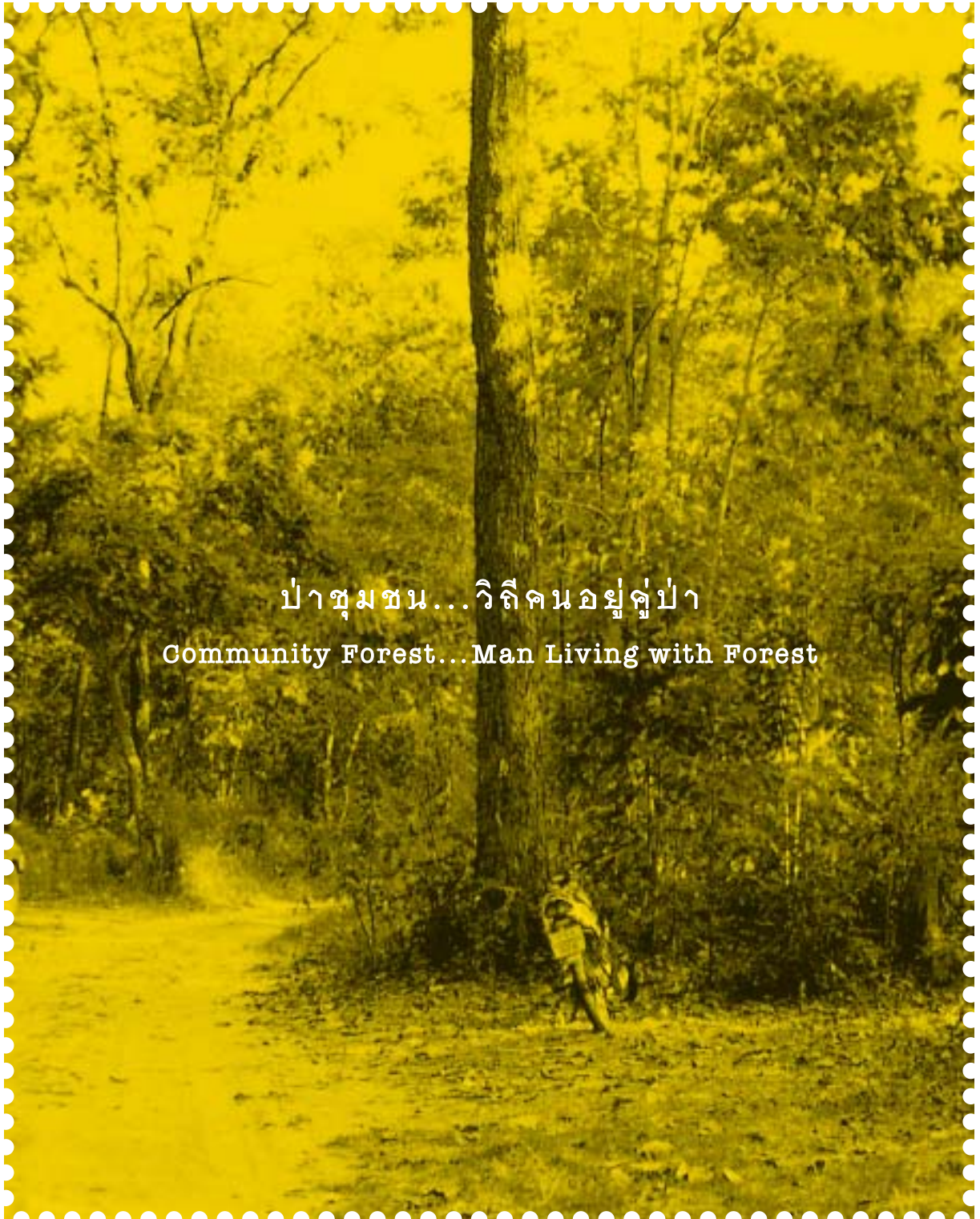

↘ **โลกทางเลือก**
ALTERNATIVE WORLD

ป่าชุมชน...วิถีคนอยู่คู่ป่า
Community Forest...Man Living with Forest

ปัญหาด้านการจัดการและความขัดแย้งจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติมีมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้
Management problems as well as conflicts from struggling for natural resources have been continuing, especially in forest resources.

“ทรัพย์ในดิน...สินในน้ำ” ความอุดมสมบูรณ์ที่เคยเป็นสมญาของประเทศไทย กำลังจะเลือนหายไป เมื่อโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไป จากการเปิดรับเอากระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยมเข้ามายึดถืออย่างไม่ลืมหูลืมตา

ส่งผลให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาตินับวันจะเลวร้ายลง เนื่องจากคนมีความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ทวีคูณมากขึ้น ในขณะที่ธรรมชาติไม่สามารถก่อเกิดผลผลิตดอกแลงอกงามตามความต้องการที่ไม่รู้จักจบสิ้น สภาวะที่หมดไปและเสื่อมโทรม ปัญหาด้านการจัดการและความขัดแย้งจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติมีมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ที่ต้องเผชิญกับปัญหาถูกทำลายจากความต้องการแบบกินทิ้งกินขว้าง ได้ไม่คุ้มเสีย แนวทางการแก้ปัญหา หากจะรอเพียงกฎหมายอย่างเดียว ก็ดูจะเป็นเพียงการแก้ปัญหที่ปลายเหตุ แต่หากเรามองกันไปที่ต้นเหตุ จะเห็นว่าปัญหาป่าไม้หรือทรัพยากรเสื่อมโทรม บัจจุบันหนึ่งเกิดขึ้นจากคน และคนนี่เองเป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น ดังนั้นถ้าต้องการจะอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ต้องเริ่มต้นที่จิตสำนึกและพลังจากชุมชน

ป่าชุมชน...ทางเลือกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การลดลงของพื้นที่ป่า เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานแล้ว เป็นปัญหาระดับโครงสร้างสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคงของชาติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในปี 2504 สถิติของกรมป่าไม้ระบุว่าประเทศไทยมีพื้นที่ป่าอยู่ประมาณ 171 ล้านไร่ หรือร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ต่อมาเพียงช่วงเวลา 3 ทศวรรษกว่า ปรากฏว่าพื้นที่ป่าไม้รวมทั้งประเทศเหลืออยู่เพียง 81 ล้านไร่ หรือร้อยละ 25.28 ของพื้นที่ทั้งประเทศ เป็นที่น่าตกใจว่าตั้งแต่ปี 2504-2541 ป่าไม้ของไทยหายไป 2.43 ล้านไร่ในแต่ละปี

“คนกับป่าก็อยู่กันมานาน ต่อมาคนอยู่กับป่าอย่างไม่รู้ค่า ใช้ป่าสิ้นเปลือง ป่าไม้ก็ลดลงเรื่อยๆ และทวีความรุนแรงหนักขึ้น ในปี 2540 บ้านที่อยู่ติดริมแม่น้ำถูกพัดพาไป จะไปโทษใครก็คงไม่ได้ เราต้องหันมามองกันว่าเหตุการณ์นั้นเกิดจากป่าถูกทำลาย ส่วนหนึ่งต้องยอมรับว่ามาจากพวกเราเอง”

“Treasure in the ground, wealth in the water.” Riches that once were alias of Thailand are fading when the country's social and cultural structures have changed. The opening up to consumerism culture unthinkingly has worsened the reaction between man and nature. Man has multiplied his demand for natural resources while nature cannot yield and grow in accordance with infinite demand. The degeneration conditions and management problems as well as conflicts from struggling for natural resources have been continuing. Forest resources, in particular, are encountered with destruction from wasteful consumption. Solution directions for this problem cannot depend on laws alone as this seems to be the end result solution. Looking at the cause, we'll see that degrading forest or resource problems partly result from man. And it's man who uses up these natural resources. Therefore, if man wants to preserve and restore natural resources, it must start with conscience and power from communities.

Community Forest...an alternative for sustainable development

The lessening of forest areas has been in existence for a long time. It is the problem at the social structure level that has impact on economic, social, political and national security systems, both directly and indirectly. According to the statistics of the Royal Forest Department in 1961, Thailand's forest areas totaled 171 million rai or 53.3% of the country's total areas. Within the next 3 decades, overall forest areas of the country came down to 81 million rai or 25.28% of total areas. It is startling to learn that from 1964 to 1998 Thailand's forest areas were lost by 2.43 million rai each year.

“Man and forest have lived together for a long time but later man lived with forest without knowing its value. People wastefully used forest and forest areas have reduced, which has become more severe. In 1997, my house by the river was swept away. No one can be blamed. We must realize that the event resulted from destroyed forest and partly it's due to us.”

นำพรหมมา สุวรรณศรี ประธาน อบต. และที่ปรึกษาเครือข่ายป่าชุมชนแม่वंก-แม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ได้บอกเล่าถึงจุดเริ่มต้นในการรวมกลุ่มฟื้นฟูป่าที่ครั้งหนึ่งชาวบ้านได้พึ่งพิงในการทำมาหากิน และปล่อยให้ละเลยจนทำให้ป่าแล้งและเสื่อมโทรม

ในระยะเริ่มต้นมีการจัดตั้งป่าชุมชนจำนวน 11 แห่ง ซึ่งมีการดำเนินงานลักษณะต่างคนต่างทำ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าชุมชนของตัวเอง เมื่อดำเนินงานมาได้ระยะหนึ่ง ชาวบ้านจึงพบว่า การดูแลรักษาป่าแบบพื้นที่ใครพื้นที่มัน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการลักลอบตัดไม้ และการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าของคณาภายนอกชุมชนได้ เนื่องจากมีกำลังและความเข้มแข็งไม่พอที่จะไปขัดขวางผู้บุกรุก และกระแสดักดานจากคณาภายนอกชุมชนได้

“บ้านผมอยู่ติดป่าแม่वंก มีปัญหาพี่น้องเราไปบุกรุกป่าเยอะ ป่าเราก็หายไปเร็วมากครับ ช่วง 4-5 ปีมานี้ พื้นที่ป่าที่เหลืออยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติแม่वंกมีเพียง 27,000 ไร่ เป็นป่าผืนสุดท้ายแล้ว ในปี 2537-2538 ทางราชการได้มีนโยบายให้พี่น้องออกจากเขตป่าสงวน พี่น้องจะไม่มีที่ทำกิน ผมมองว่าถ้าเราจะอยู่กับป่าแบบไม่เป็นศัตรูกัน เราจะทำอย่างไร ที่จะอยู่ได้แบบยั่งยืน พึ่งพิงกัน ทำให้เกิดประเด็นร่วมกันในหลายหมู่บ้าน ก็เลยมีเวทีพูดคุยกันครั้งแรก 13 หมู่บ้าน ตั้งแต่เขตแม่เป็นไปยังเขตแม่เลย์ ตามตะเข็บรอยต่อของป่า”

ทุกถ้อยคำของนำพรหมมา ได้แสดงถึงพลังของชุมชน ที่ตื่นตัวในการดูแลและพิทักษ์ป่า ซึ่งเปรียบเสมือน**ทุนชีวิตและวัฒนธรรม** ที่พวกเขาจะสามารถเก็บรักษาไว้ให้รุ่นลูกรุ่นหลานได้ จากกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้ขยายเป็น**เครือข่ายป่าชุมชนแม่वंก-แม่เป็น** ที่เข้มแข็ง มีป่าชุมชนที่ต้องดูแลประมาณ 27,000 ไร่

การอนุรักษ์ป่าแม่वंก-แม่เป็น เป็นกิจกรรมการฟื้นฟูป่าที่เกื้อหนุนควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านในการที่จะออมทรัพย์ไปพร้อมๆ กับการออมป่า กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชุมชนได้จัดตั้ง**กลุ่มออมทรัพย์**ขึ้นมา เพื่อระดมทุนจากชาวบ้านและทำกิจกรรมหารายได้ อาทิ บิมน้ำมัน โรงสีชุมชน ฯลฯ โดยผลกำไรและดอกเบี้ยจากเงินทุนหมุนเวียน จะถูกจัดสรรมาร้อยละ 10 เป็นค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนการดำเนินงานดูแลป่าชุมชน อาทิ การจัดตั้งชุดอาสาสมัครลาดตระเวนป้องกันป่า การจัดทำแนวป้องกันไฟ การปลูกต้นไม้และสมุนไพรเสริมในพื้นที่ป่า และการทำกิจกรรมวนเกษตร

ป่าชุมชน...สำนึกใหม่ของความเป็นชุมชน

แนวคิดหลักที่สำคัญของป่าชุมชน คือ การอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัย เกื้อกูลกันของคนกับป่า เป็นการดูแลจัดการป่าโดยประชาชน ซึ่งเป็นผู้ออกกระเบียบข้อบังคับและกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์จากป่า เพื่อประโยชน์ของประชาชนในชุมชนนั่นเอง ดังนั้น

Uncle Phomma Suwansi, Chairman of Tambon Administration Organization and Consultant to Mae Wong-Mae Poen Community Forest Network of Nakhon Sawan Province talked about the beginning in gathering to restore the forest once villagers could rely on in earning their living but they later ignored it, resulting in dry and degrading conditions.

Initially, 11 community forests were established with independent implementation. Villagers took care of their own forest areas. After a while, they found that this method could not solve poaching problem and prevent outsiders to use forest areas, as they were not strong enough to hinder and resist those trespassers.

“My house is near Mae Wong forest. The problem is our people also invaded forest and our forest disappeared very quickly. During the past 4-5 years, the remaining forest areas close to Mae Wong National Park were 27,000 rai, which is the last area. In 1994-1995, the public sector had a policy in keeping our people away from reserve forest. And they would have no land to earn their living. I think that if we can live together with forests amicably, what should we do to live in sustenance in dependence. Mutual issues rose in many villages. The first stage was held among 13 villages from Mae Poen area to Mae Lay area along bordering seams of forest.”

Every word of Uncle Phomma demonstrates the strength of community in their awareness to take care of and protect forest, which is the **capital of life and culture** they can keep for future generations. From community forest preservation group, this has expanded to be strong **Mae Wong-Mae Poen Community Forest Network**, with 27,000-rai of forest under their supervision.

The conservation of Mae Wong-Mae Poen forest is the forest restoration activity along with the learning process of local people in saving money together with forest. In other words, the community established a **saving group** to

กิจกรรมป่าชุมชนของชาวบ้านแม่วงก์-แม่เปิน และในอีกหลายๆ พื้นที่ที่กำลังดำเนินการอยู่ จึงมีใช้แค่เพียงการปลูกป่าและป้องกันการลักลอบตัดไม้เท่านั้น แต่หมายรวมถึงการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารของประเทศ โดยชาวบ้านสามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปในพื้นที่นั้นแบบไม่ทำลายธรรมชาติ รวมทั้งยังมีส่วนช่วยรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติเหล่านั้นด้วยซ้ำไป และในบางครั้งการดำเนินกิจกรรมป่าชุมชน ยังสามารถดำเนินการควบคู่ไปกับกิจกรรมเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับชุมชนด้านอื่นๆ ด้วย อย่างเช่นที่เครือข่ายแม่วงก์-แม่เปิน ได้ทำอยู่ในขณะนี้ คือ การจัดค่ายเครือข่ายเยาวชนแม่วงก์-แม่เปิน ที่ดำเนินงานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ทำกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและการดูแลรักษาป่าไปพร้อมๆ กัน โดยเยาวชนเหล่านี้ในอนาคตพวกเขาจะเป็นกำลังสำคัญในการพิทักษ์ป่าชุมชนต่อไป

แม้วันนี้เครือข่ายป่าชุมชนแม่วงก์-แม่เปินจะยังคงดำเนินงานในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้อย่างขยันขันแข็ง โดยประสานและสร้างความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อขยายเครือข่ายในการฟื้นฟูป่าชุมชนไปยังพื้นที่ชุมชนข้างเคียง แต่การดำเนินงานฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง จะประสบความสำเร็จและดำเนินงานได้อย่างราบรื่นหรือไม่ คงต้องรอความหวังจากภาครัฐบาล ในการอำนวยความสะดวกและจัดทำนโยบายระดับชาติ ให้สอดคล้องกับแนวทางกิจกรรมป่าชุมชนของชาวบ้าน โดยรัฐบาลเองได้ผลักดัน **“ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน”** ขึ้นมา เพื่อเป็นการรองรับสิทธิชุมชนในการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาแปรญัตติร่วมกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

ร่างพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวยังมีความเห็นที่แตกต่างกันระหว่างภาครัฐและเครือข่ายชุมชนในสิทธิของการมีส่วนร่วมในการดูแล พิทักษ์รักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน พวกเราก็ได้แต่หวังว่า ภาครัฐและชุมชนจะผสานความร่วมมือกันอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน **“ป่าไม้”** ก็จะกลับมาเป็นบ้านหลังใหญ่ที่อุดมสมบูรณ์ ให้คนไทยได้พึ่งพิงไปอีกตราบนานเท่านาน

mobilize fund from villagers and do activities for earning e.g. gas station, community rice mill, etc. 10% of profits and interest from working capital will be allocated as expense in taking care for community forest. For example, the setup of volunteer ranchers to protect forest, the making of fire prevention lines, planting of trees and herbs in forest and agricultural forest.

Community Forest...new conscience of community

The major idea of community forest is the mutual and dependent living of man and forest. It's forest management by people who issue directives and criteria in utilizing forest for the benefits of community people. Therefore, activities of community forest of Mae Wong-Mae Poen villagers and those in several areas are not just reforesting and preventing the poaching. They include the conservation of the country's watershed forest. Villagers can remain in the areas by not destroying nature. They also participate in maintaining and restoring nature. Sometimes, the activities of community forest can be implemented parallel with other community strengthening activities. What Mae Wong-Mae Poen Community Forest Network has been doing is the establishment of Mae Wong-Mae Poen youth network in cooperation with the Office of the Narcotics Control Board (NCB), aiming to simultaneously provide knowledge about drugs and to conserve forest. In the future, these youths will be major force in protecting community forest.

Today Mae Wong-Mae Poen Community Forest Network is still actively working on the conservation and restoration of forest resources by coordinating and cooperating with related local organizations and public sector agencies to expand network in restoring community forest to nearby communities. However, whether forest restoration back to its richness will be successful and smoothly implemented depends on the public sector in facilitating and formulating national policy in harmony with directions of community forest activities of local people. The government is pushing **“The Draft of Community Forest Act”** to accommodate community rights in participating in taking care of resources in a sustainable manner, which is under the consideration for mutual motion of members of parliament and senators.

The draft of this Act still poses different opinions between the private sector and community network in the rights in participative care, protection, and sustainable utilization of resources. We can only hope that all parties will integrate the cooperation so that **“forest”** will be restored to be a wealthy large home for the dependence of Thais for a long time.